

کودتا در ترکیه و نقش بی‌بديل مساجد

اذان‌های پی‌درپی شبانه و نمازهای خیابانی «بازی کودتا» را تمام کرد ...

اذان‌های پی‌درپی شبانه و نمازهای خیابانی «بازی کودتا» را تمام کرد

کودتا در ترکیه و نقش بی‌بديل مساجد

نکات قابل تأمل در «بازی کودتا» در ترکیه

اعتدال: اگرچه دولت مردان ترکیه هیچ حرفی از نقش مساجد در توقف آنچه کودتا نامیدند به زبان نیاوردند، اما نقش مساجد و مردم متدین در خنثی کردن «بازی کودتا» در ترکیه بسیار قابل توجه است.

زیرا؛ از یک سو، شب شنبه، همزمان با اعلان کودتا، بلندگوهای مساجد سراسر ترکیه تا صبح پی‌درپی به پخش صدای اذان مشغول بودند و سوی دیگر، مردم متدینی که با شنیدن صدای اذان‌های بی‌موقع به خیابان‌ها آمده بودند، نماز صبح را در میدان‌ها و بر روی سجادهاى از پرچم ترکیه به اقامه کردند.

و روز گذشته نیز دفتر ریاست جمهوری ترکیه با صدور اطلاعیه‌ای - بدون اشاره به نقش مساجد و امامان جماعت - از مردم خواست تا شب یکشنبه نیز همچنان در میدان‌ها حضور داشته باشند. زیرا، احتمال عملیات دوباره علیه دولت وجود دارد.

* نکات قابل تأمل

در حالیکه فتح الله گولن در اولین ساعات اعلان کودتا با انتشار بیانیه‌ای این کودتا را محکوم کرده بود، اردوغان بلافاصله اعلان کرد: [این کار «جماعت گولن» است] جالب‌تر از همه اینکه «در تمام مدت کودتا، تمام مقامات ارشد از جمله رئیس جمهور، نخست وزیر و وزیر خارجه آزاد بودند و مرتب بیانیه صادر می‌کنند.» و لذا؛ همین پیام‌ها بود که مردم را به خیابان‌ها ریخت و بازیگران کودتاگران را به مخصه کشاند.

درعین حال، این کودتا آنقدر سریع اعلام و سریع سرکوب شد که اگر آن را «بازی کودتا» بنامیم خیلی به بیراهه نرفته‌ایم. کودتائی که با کشته شدن 104 تن از کودتاچیان 161 کشته و 1440 زخمی از مردم و دستگیری 2839 کودتاگر، پایانش اعلان شد. تاکنون 2839 کودتاگر دستگیر شده‌اند ...

* نکات قابل تأمل در این کودتا

کودتای شنبه شب، در ترکیه که قبل از ظهر دیروز به سمت سرکوب حرکت کرد، دارای نکات قابل توجهی است که در گذشته در هیچ کودتائی سابقه نداشته است و همین مسئله موجب شد تا آن را «بازی کودتا» به نامیم.

نیمه شب جمعه و بامداد شنبه در ترکیه کودتائی اعلان شد که دارای نکات قابل تأملی است که آن را نسبت به کودتاهای گذشته متمایز کرده است. در ادامه با تشکر از «علی حیدری، گزارشگر خبرگزاری تسنیم» این نکات را مرور می‌کنیم.

* بر خلاف گذشته این بار کودتا با محوریت نیروی هوائی و بخشی از ژاندارمری دنبال شد. در گذشته شاهد محوریت نیروی زمینی ارتش در کودتاها بوده‌ایم.

* در کودتاهای گذشته دولت‌ها چندان پایگاه مردمی نداشتند و بعضاً بدون خونریزی و به صورت روتینه قدرت جابجا شده و دولت وقت استعفا می‌کرد. در دوره کنونی برخلاف گذشته حزب عدالت و توسعه تشکیلات سازماندهی شده‌ای در همه شهرها مانند بسیج مردمی ایجاد کرد تا با اشاره دولت به خیابان‌ها ریخته و از دولت حمایت کنند.

* سازمان امنیت این بار با دولت است و با افزایش نیروئی که در بخش‌های انتظامی و امنیتی طی چند سال گذشته از سوی اردوغان انجام گرفته، هر اتفاق یا طرحی به سرعت کشف و خنثی می‌شود.

* در حالیکه فتح الله گولن با انتشار بیانیه‌ای این کودتا را محکوم کرده بود، اردوغان بلافاصله بعد از کودتا به دو نکته مهم اشاره کرد. اول اینکه انتظار کودتا را نداشته و شوکه شده است؛ دوم اینکه این کار «جماعت گولن» است.

* احزاب مخالف دولت مانند کردها به سرعت در حمایت از دولت بیانییه صادر کرده و به میدان آمدند. آنها می‌دانستند که با رفتن دولت اسلامگرای ترکیه و روی کار آمدن ارتش وضعیت بدی پیدا خواهند کرد. همچنین می‌دانستند که کودتا با این شرایط با شکست روبرو می‌شود.

* افرادی که دست به کودتا زدند بر خلاف گذشته غالباً جزو رده‌های پایین نظامی بودند که چندان به امور کودتا مانند گذشتگان‌شان آشنا نبودند. بر همین مبنای بود که در دوره کودتا تمام مقامات ارشد از جمله رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر و وزیر خارجه آزاد بودند و مرتب بیانییه صادر می‌کنند.

فرید زکریا در مصاحبه خود با سی‌ان‌ان به نحو جالبی به این نکته اشاره کرده و گفت: کودتاگران تازه کار بودند چرا که اسلاف آنها به خوبی می‌دانستند چطور باید کودتا کرد و به سرعت امور را در دست گرفت.

* شبکه‌های اجتماعی در این کودتا نقشی بسیار بارز ایفا کردند. اردوغان با استفاده از همین شبکه‌ها و با تلفن همراه خود به مردم پیغام می‌داد که چه کاری انجام دهند و همین پیام‌ها بود که مردم را به خیابان‌ها ریخته و کودتاگران را به مخصه کشاند.

* ائمه جماعت در سراسر ترکیه در مساجد مردم را به حضور در خیابان‌ها ترغیب می‌کردند و مساجد مرتب تا صبح به اذان گفتن مشغول بودند.

* بر خلاف دوره‌های گذشته، با هدایت مساجد مردم به خیابان‌ها آمده و حتی در مقابل تانکها هم ایستادند که در گذشته سابقه نداشته است. مردمی که به خیابانها آمده بودند نماز صبح را در میدان‌ها و سجاددهائی از پرچم ترکیه به جای آوردند.

* در دمشق این اتفاق با خوشحالی مردم روبرو شد و تا صبح مردم در خیابانها شادی و پایکوبی کردند.

* ارتش ترکیه بلافاصله فرمان عقب نشینی نیروهای خود از عراق را صادر کرد که این موضوع برای عراق نیز خبر خوبی بود.

* این کودتا آنقدر سریع اعلام و سرکوب شد که برخی آن را بازی خود اردوغان برای تصفیه درونی و نیز بسط قدرت خود نامیدند.

* دو فرضیه در مورد

منشأ کودتا در ترکیه

در این میان دو تحلیل عمده برای حوادثی که رخ داد وجود دارد که گذر زمان در مورد آنها قضاوت خواهد کرد. نخستین معتقد به تحلیل طراحی، مدیریت و اجرا این پروژه توسط جریان گولن و دومین تحلیل معتقد به دست داشتن شخص اردوغان در این موضوع و یک نمایش تلخ بودن این حوادث دارد. تفصیل این دو تحلیل را در اینجا بخوانید.

مسعود صدرمحمدی مدیر سایت ترکی خبرگزاری تسنیم در تحلیلی راجع به کودتای شب ترکیه نوشته است:

با نزدیک شدن به ساعات پایانی شب با وجود آن که هنوز درگیری‌ها در دو شهر بزرگ استانبول و آنکارا تداوم دارد و در سایر شهرهای بزرگ نیز درگیری‌های پراکنده لبین نیروهای کودتاگر و ضد کودتا در گرفته است. و نخست وزیر نیروهای کودتاگر را با آغاز جنگ نیروهای ضد کودتای ارتش علیه آنها تهدید کرده است. با ادامه وضعیت موجود می‌توان احتمال داد که تا ساعات پایانی روز آینده غائله فیصله یابد. در این میان دو تحلیل عمده برای حوادثی که رخ داد وجود دارد که گذر زمان در مورد آنها قضاوت خواهد کرد:

* فرضیه اول - جریان گولن

این کودتا توسط نیروهای جریان گولن در بدنه ارتش سازماندهی شده است. این کودتا پس از آن رخ داد که هفته گذشته برای اولین بار عملیات‌های امنیتی علیه شاخه نظامی این جریان انجام شد. در دو سال گذشته هیچ هفته‌ای بدون عملیات علیه نیروهای این جریان در ساختار قضائی و اطلاعاتی ترکیه وجود نداشته است و صدها نفر به جرم همکاری با جریانی زیرزمینی در درون دولت دستگیر شده بودند.

اما برای نخستین بار در هفته گذشته تعدادی از افسران ارتش تحت بازداشت قرار گرفتند. این عملیات جریان را متوجه جدیت دولت در برخورد با خود کرد و جریان را بر آن داشت تا با پیش چشم گرفتن تمام ریسک‌های پیروزی یا شکست کودتای خود دست به کار شود. در واقع جریان نظامی گولن متوجه شده است که با کودتا یا بدون کودتا در هر حال سرکوب و ریشه کن خواهد شد.

بنابراین طی یک اقدام متهورانه دست به کودتای این شب زدند. اگر در نظر داشته باشیم که تا چند روز دیگر شورای عالی نظامی در ستاد کلاً نیروهای مسلح قرار بود که تشکیل شود و در این شورا با توجه به تحرکات هفته گذشته بی شک علیه جریان کشف شده گولن در ارتش تصمیماتی قرار بود که اتخاذ شود.

جریان گولن در ارتش در شکل یک هسته مخفیانه با نام «کمیتة صلح در جهان» در حال مدیریت اوضاع بود که بر اساس نظریه اول، این کودتا توسط این هسته طراحی، مدیریت و اجرا شده است.

مشکل اصلی این هسته پائین بودن درجات نظامی این افراد از سطح عالی ژنرالی بود که با توجه به این مسئله بسیاری از کارشناسان نظامی و امنیتی معتقد بودند که در کوتاه مدت امکان کودتای فراگیر توسط گولنی‌ها در ارتش وجود ندارد و آنها در بدترین حالت می‌توانند خرابکاری انجام دهند.

افرادی که این اقدامات را یک کودتای واقعی اما ناموفق تا این مرحله می‌دانند اقدام بسیار ماهرانه رسانه‌ای و روانی این گروه

را دلیلی بر مدعای خود می‌دانند. تیم کودتا کننده در اولین اقدام، تلویزیون دولتی را تسخیر کرده و از این طریق با ایجاد رعب در کشور وارد فاز مدیریت صحنه در کشور شده است. در ادامه با در دست گرفتن ساختمان‌های مدیریت شبکه‌های خصوصی و پخش ماهواره‌ای شبکه‌ها، بخش قابل توجهی از کشور را از مشاهده تلویزیون محروم کرده و اینترنت را نیز قطع کرده است. در واقع می‌توان چنین ادعا کرد که در حالی که ما در تهران از ناموفق بودن کودتا سخن می‌گوییم هنوز بخش قابل توجهی از ملت ترکیه فکر می‌کنند که کودتا با موفقیت انجام شده است. از سوی دیگر وقتی در نظر داشته باشیم که ژاندارمری شاخه دوم این کودتا در کل کشور آماده اجرای امر بوده است و نقطه مزیت این نیرو گستردگی آن در سراسر کشور و تسلط بر تمام جاده‌های بین شهرهای کشور می‌توان این فرضیه را تقویت کرد.

* فرضیه دوم - یک بازی کثیف

دومین فرضیه بر آن است که این کودتا تنها یک تئاتر سخت و سنگین از سوی اردوغان بوده است تا با استفاده از شرایط بحرانی ایجاد شده دست به تضعیف ارتش زده و امکان کودتاهای جدی‌ای که می‌توانست در آینده گریبانگیر او شود را از بین ببرد.

این طیف اصلی‌ترین مؤید این نظریه را فراهم شدن امکان قدرت نمایی بیشتر برای اردوغان به عنوان یک رهبر وحدت بخش و بسیج‌گر اقشار مختلف مردم می‌دانند و معتقدند که درخشان‌تر شدن چهره اردوغان در این مسئله به عنوان یک قهرمان ملی نشان می‌دهد که همه ماجرا تحت نظارت او بوده است و این تنها یک بازی کثیف است.

اگرچه تنها گذر زمان و بررسی سوانح آینده نشان خواهد داد که چه دست‌هایی در پشت پرده این حادثه وجود داشته است اما با در نظر داشتن تجربه حوادث پارک گزی که اکنون پس از دو سال اسناد حمایت بنیاد سوروس از آن در دست است و می‌توان آن را یک کودتای رنگی علیه اردوغان ارزیابی کرد صرفاً فراهم شدن امکان خودنمایی برای اردوغان را در مورد اهداف طراحی آن مسئله نمی‌توان کافی دانست.

در واقع اگرچه در صورت موفقیت اردوغان و حزب حاکم، توان اردوغان بیشتر از پیش خواهد شد اما میزان هزینه‌ای که اردوغان در قبال این مسئله متحمل شده است بسیار بالا است.

از سوی دیگر در ماه‌های اخیر اردوغان با طیف‌های مختلف ارتش وارد مراوده شده و نظر مساعد آنها برای همراهی با خود در مسائل مختلف کشور را فراهم آورده بود و در این میان مدت امکان وقوع کودتا علیه او ممتنع بود.

همچنین اگر در نظر داشته باشیم که اصلی‌ترین نیروهای عامل در این کودتا نیروی هوایی و ژاندارمری (یعنی نیروهای تحت نفوذ گولن) بوده‌اند و نه نیروی زمینی که تا کنون همواره وظیفه اصلی کودتاها را برعهده داشته است احتمال صدق گزاره عاملیت جریان گولن بیشتر محتمل است.

در صورت موفقیت کامل ارتش، امنیت و دولت در سرکوب این کودتا و دستگیری تمام عوامل آن می‌توان ادعا کرد که اردوغان در برابر یک خطر بزرگتر با

یک خطر کوچک روبرو شد و به گفته خودش این حادثه یک لطف الهی بوده است.

آمار کشتگان و زخمی‌ها هر لحظه در حال افزایش است و نیروی‌های ضدکودتا که نیروهای زمینی و زرهی ارتش هستند وارد شهرها می‌شوند.

این کودتا ضربه‌ای سخت برپیکره ملی ترکیه خواهد بود.